

10 ПРИНЦИПА ЕКОНОМИЈЕ

□ **Економија**- проучава како друштво управља својим **ретким** (ограничени карактер) ресурсима

❖ **10 принципа економије**

1. Како људи доносе одлуке?

4 принципа индивидуалног одлучивања

2. Како људи делују међусобно једни на друге?

3 принципа међусобног деловања

3. Како функционише привреда као целина?

3 принципа функционисања привреде као целине

Људи морају да врше избор

- ◇ Да бисмо добили нешто што нам се допада, обично морамо да се одрекнемо нечег другог што нам се такође допада.

◇ И када се групишемо у друштва, морамо да вршимо избор.

○ Избор између чисте околине и високог дохотка

(Смањење загађености повећава трошак производње. Због високих трошкова предузећа зарађују мањи профит, исплаћују ниже плате, наплаћују више цене)

○ Избор између ефикасности и правичности

(Ефикасност- друштво добија максимум од својих оскудних ресурса; величина економског колача . Правичност- користи од ресурса се правилно расподељују на све чланове друштва; правичност расподеле економског колача)

Трошак нечега јесте оно чега се одричете да бисте то добили

◇ Пошто људи морају да бирају, одлучивање подразумева да се врши поређење између **трошкова** и **користи**.

○ Одлука да ли да упишете факултет

Користи- интелектуано обогаћење и живот са бољим могућностима за запослење

А трошкови?

➤ **ОПОРТУНИТЕТНИ ТРОШАК**- оно чега се одричемо да би нешто добили

Рационални људи размишљају о „ граничним случајевима“

◇ **Граничне (маргиналне) промене** - стална
ситна прилагођавања постојећег плана
деловања

У време испитног рока ваша одлука није да ли ћете учити 24 или уопште нећете учити, него да ли ћете провести још један сат прегледајући белешке уместо да гледате телевизију.

◇ У многим ситуацијама људи доносе најбоље одлуке тако што размишљају о граничним случајевима – **поређење маргиналних користи и маргиналних трошкова**

- Авио компанија која размишља колико да наплати карту путницима који су на чекању

Лет авиона са 200 седишта кошта компанију 10000е, просечни трошак сваког седишта је дакле 500е.

Авион треба да полети са 10 празних седишта, а путник на чекању је спреман да плати 300е. Треба ли авио компанија да му прода карту? Зашто?

Људи реагују на подстицаје

- ◇ Пошто људи доносе одлуке поређењем трошкова и користи, њихово **понашање може да се промени када се промене трошкови и користи**
- Цена јабука се повећа- људи одлучују да једу мање јабука, а више крушака, јер је трошак куповине већи; узгајивачи јабука одлучују да запосле више радника и добију већи принос јабука јер је корист од продаје једне јабуке већа.

- ◇ Креатори јавне политике треба да буду свесни како тачно њихове политике врше директне и индиректне утицаје на понашање људи.
- Порез на бензин - подстиче људе да возе мања кола која троше мање бензина; подстиче људе и да се возе јавним превозом и да станују ближе радном месту
- Сигурносни појас и безбедна возња

**УМАЊЕЊЕ ПОРЕЗА НА УПОТРЕБУ МОТОРНИХ ВОЗИЛА
СА ХИБРИДНИМ ПОГОНОМ ОД 1. ЈАНУАРА 2010.**

До 1.150 ccm	1.290 дин.
До 1.300 ccm	2.530 дин.
До 1.600 ccm	5.570 дин.
До 2.000 ccm	11.420 дин.
До 2.500 ccm	56.430 дин.
До 3.000 ccm	114.350 дин.
Више од 3.000 ccm	236.340 дин.

Трговина може сваког довести у бољи положај

- Ваш типичан дан *Будите се, сипате сок од поморанџе која се узгаја у Грчкој и кафу која се узгаја у Бразилу. Гледате вести на телевизору произведеном у Јапану. Облачите одећу направљену од памука који се узгаја у Индији, сашивену у фабрикама на Тајланду. Возите се аутобусом на предавање који је произведен у Кини*
- Свакодневно зависите од многих људи широм света, од којих већину не познајете. Они то не чине зато што су великодушни, или зато што имају владина наређења, већ зато што добијају нешто заузврат.

- Трговина омогућава сваком да се специјализује за активности које најбоље обавља.
- Ако тргујемо са другима можемо купити разноврснија добра и услуге по нижој цени.
- Пример сточара и земљорадника - апсолутна предност/компаративна предност

Тржишта су обично добар начин да се организују економске активности

- Комунистичке земље- централно планска привреда (одлуке која ће се добра и услуге и колико производити и ко ће их производити и трошити)
- **Тржишна привреда** –привреда која алоцира ресурсе путем децентрализованих одлука многих предузећа и домаћинстава приликом међусобног деловања на тржишту добара и услуга.

✓ У тржишној привреди „невидљива рука“ усмереава економнску активност и доводи до жељених тржишних исхода.

- Пример – **цена**
- Цене осликавају и вредност неког добра за друштво и трошак који друштво сноси да би то добро произвело. Пошто домаћинства и предузећа на основу цена одлучују шта да купе и продају, они и несвесно узимају у обзир друштвене користи и трошкове својих поступака.

Владе су понекад у стању да побољшају тржишне исходе

- „Невидљивој руци“ потребна влада да је штити (законом заштићена власничка права)- ресторан неће служити оброке ако није сигуран да ће их гост платити пре одласка
- Два главна разлога за владину интервенцију: **унапређење ефикасности и правичности**

• **Тржишни неуспех**- ситуација у којој тржиште препуштено себи не успева да изврши ефикасну алокацију ресурса.

Разлози:

- **Екестерналије**- утицај поступака једне особе на другу (пример загађење)
- **Тржишна моћ**- способност једног економског чиниоца (или мале групе) да врши знатан утицај на тржишне цене.

Животни стандард земље зависи од њене способности да произведе добра и услуге

- Просечни годишњи доходак 2000. године Американца износи 34.100 долара, Мексиканца 8.790, а Нигеријца 800 долара.
- Ове велике разлике свакако осликавају и разлике у квалитету живота, односно животног стандарда.

➤ Шта објашњава ове разлике?

ПРОДУКТИВНОСТ- количина добара и услуга коју радник произведе за сат времена.

(У земљама у којима су радници у стању да произведу велику количину добара и услуга по јединици времена већина људи има виши животни стандард)

Цене расту кад држава штампа превише новца

- ❑ **Инфлација**- пораст општег нивоа цена у економији.
- Главни кривац – **пораст количине новца**.
Када влада емитује велике количине новца у земљи, његова вредност опада.

- **Хиперинфлација** у Југославији 1994.године (Раст цена за 30 дана износио је 313.563.558 одсто, а за једну плату могла је да се купи једна хемијска оловка)

Новчаница од 500
милијарди динара

Друштво се на кратак рок суочава са избором између инфлације и незапослености

□ Влада повећа количину новца у оптицају

Инфлација

Нижи ниво незапослености
(барем на кратак рок)